

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Biennii Peripatetici

Complectens Quæstiones Logicales Una Cum Institutionibus Dialecticis Ad Antiquorum Recentiorumque Mentem Resolutas, Nec Non Juxta Modernam Scholarum Peripateticarum Methodum Elaboratas & Explicatas

Kretz, Marquard

Herbipoli, 1749

Articul. I. De Univocis, Æquivocis & Analogis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-52248](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-52248)

DISPUTATIO IV.

De Ante-Prædicamentis.

INter libros, secundum Diogenis Laërtii computum, centum quadraginta octo, quos Aristoteles in omnem Philosophiæ partem conscripsit, ordine primus est liber, qui à græco *Κατηγορίων*, prædico, *Categoriæ*, sive *Prædicamenta* nuncupatur. Divisit hunc librum in partes tres, quarum primam *Protheorias*, i. e. Principia, sive *Ante-Prædicamenta*, partem alteram *Prædicamenta*, tertiam denique *Hypotheorias*, sive *Postprædicamenta* appellavit. Divisionem hanc, & ordinem Aristotelis observantes in præsentis disputatione de *Ante-Prædicamentis* agemus. Spectant autem huc potissimum ea, quæ ad meliorem prædicamentorum intelligentiam plurimum conferunt, ut sunt *Univoca*, *Æquivoca*, *Analoga*, *Denominativa*, *Concreta* &c. quæ in sequentibus articulis explicabimus.

ARTICULUS I.

De Univocis, Æquivocis, & Analogis.

§. I.

*Quid & quotuplicia sint Univoca, sive
Synonima?*

353. **D**ico I. *Univoca dicuntur, quorum nomen commune est, & ratio substantiæ nominis accommodata eadem est. Ita Arist. in Categ.*

U

teg.

reg. cap. 1. Dicitur 1mò Quorum nomen commune est. i. e. Univoca idem debent habere nomen, v. g. Petrus & Paulus Univoca sunt, cùm iis tribuatur idem nomen Homo. Dicitur 2dò Ratio substantiæ nomini accommodata. Per τὸ Ratio substantiæ intelligitur conceptus rei essentiam exprimens. Per τὸ Nomini accommodata indicatur, quòd ratio substantiæ debeat significari per ipsum nomen, quod pluribus commune est. Dicitur 3tiò Eadem est; quia ad univoca non sufficit, ut habeant Unitatem nominis; hoc enim æquivocis quoque convenit: sed necesse insuper est, ut habeant unitatem rationis per nomen importatæ. Sic homo & brutum Univoca sunt, non solùm ideò, quòd participant idem nomen v. g. animal, sed quia eadem insuper ratio per animal importata eis convenit; si enim quæretur ex te, cur Homo, cur brutum sit animal? ad utramque quæstionem aptè respondebis: quia est vivens sensitivum. Adverte hìc, quòd unitas & identitas rationis non alia sit, quàm unitas præcisionis, quæ fit per operationem intellectûs, ut in Disp. 2. de univers. in genere dictum est.

354. Dico 2. Univoca alia sunt *Univocata*, alia *univocantia*. *Univocata* sunt ipsæ res similes in ratione per nomen significatæ, v. g. Petrus, Paulus, & reliqua individua per τὸ Homo significata. Hæc ipsa ex Arist. in præcedente conclusione definivimus, & explicavimus. *Univocantia* sunt ipsa nomina, quæ pluribus in eadem significatione tribuuntur, v. g. Homo, Ani-

Animal respectu suorum significatorum. Porro alia univoca dicuntur *Participata*, suntque ipsæ rationes participatæ inferioribus, v. g. *ratio hominis* participata à *Joanne, Andrea &c.* Alia *Participantia* appellantur, quæ sunt ipsamet inferiora v. g. *Joannes, Andreas &c.*, participantia ejusmodi rationes, v. g. *Hominis*. Denique alia sunt *essentialia*, alia *accidentalia*, prout ratio per nomen importata vel essentialis inferioribus est, vel accidentalis. Sic *Columba & paries* univocè conveniunt in ratione *albi*, sed *accidentaliter*. Econtrà *Homo & Equus* conveniunt univocè in ratione *animalis*, sed *essentialiter*.

355. *Obj.* Univoca debent esse ejusdem substantiæ; sed *Columba* v. g. & *paries* significata per τὸ *album* non sunt ejusdem substantiæ; ergo nec sunt univoca. R. D. *maj.* Debent esse ejusdem substantiæ, h. e. debent habere identitatem substantiæ *simpliciter*. N. h. e. debent habere identitatem substantiæ *nomini accommodata*, sive similitudinem & convenientiam in ratione per nomen significatâ. C. Nimirum ad hoc, ut *Columba & paries* sint univoca univocata respectu *albi*, necesse non est, ut *Columba* sit ejusdem omninò substantiæ, cujus est *paries*; sed sufficit, quòd in ratione per τὸ *album* significatâ convenient. *Si ais:* *Album* est accidens in concreto; sed hoc nequit dici univocè de suis inferioribus, cum non sit terminus simplex; quandoquidem formam simul significat, & subjectum; ergo.

R. N. *min.* Ad rationem additam dico; quòd τὸ *album* sit voce saltem terminus simplex, quod hic sufficit; vox enim propriè Univoca dicitur, res autem univocata. *Si reponas*: Ex data definitione univocorum sequeretur, quòd etiam τὸ *Petrus* sit Univocum; cùm pluribus tribuatur ob eandem rationem, v. g. quia nati sunt in festo S. Petri. R. N. *sequel.* Rationem additam D. tribuitur pluribus ob eandem rationem, quæ per nomen, *Petrus*, exprimitur. N. quæ se habet merè per accidens. C.

356. *Observe I.* Idem terminus & univocus, & æquivocus esse potest diverso respectu, ut videre est in voce *canis*, quæ, si sumatur secundùm significationem inadæquatam, v. g. *pro animali latrabili*, est Univoca respectu hujus & illius canis terrestris; æquivoca verò respectu canis terrestris v. g. & marini, si secundùm adæquatam significationem sumatur, prout nimirum *animal latrabile*, & *natabile* &c. significat. II. Univoca *Univocantia* sunt idem cum *univocatis*, si spectentur *materialiter*; idem verò non sunt, si sumantur *secundùm modum concipiendi*. Sic *Homo* v. g. materialiter est idem cum *Petro* & *Paulo*; verùm secundùm modum concipiendi abstrahit, an sit idem cum *Petro* & *Paulo*, nec ne. III. Terminus univocus non est necessariò strictè universalis, ut patet in voce *Deus*, quæ tribuitur pluribus personis in eadem significatione, quin sit strictè universalis. Ex quo colligis terminum univocum, & universalem esse terminos

minos magis & minus communes. IV. Vox univoca, quæ communis dicitur, debet esse invariata quoad *syllabas, accentum, quantitatem* &c. aliàs non manet eadem vox. Hinc *Populus* v.g. respectu *arboris*, & *multitudinis* non est vox communis; dum enim arborem significat, primam producit; dum verò multitudinem denotat, primam corripit.

§. II.

Quid sint Æquivoca sive Homonyma, quid Analoga?

357. Dico 1. Arist. in *Categ. cap. 1.* æquivoca sic definit: *Æquivoca sunt, quorum nomen solum commune est, ratio verò substantiæ, nomini accommodata diversa.* Explico. Per *no Nomen commune* intelligitur nomen materialiter acceptum, secundum materialem sonum, quantitatem, genus &c. Si enim *formaliter* pro significatione accipitur, non erit unum nomen, nec commune, quandoquidem duplicem habet significationem. Per Verba hæc: *Ratio substantiæ nomini accommodata diversa* indicatur, quod ratio per tale nomen significata diversimodè inesse debeat iis, quibus nomen tribuitur. Sic *Gallus* dicitur æquivocum respectu *hominis Galli*, & respectu *Galli avis*; cum his ratio per nomen, *Gallus*, significata diversimodè in sit. Adverte, hinc rursus definita fuisse àb Aristotele *Æquivoca equivocata*, sive ipsas res, quibus nomen commune sub diversa ratione tribuitur; *Æquivocum autem equivocans*

vocans dicitur ipsum nomen, quod pluribus tribuitur sub diversa ratione, per ipsum importatum.

358. *Obj.* Quæ non sunt univoca, Unicâ definitione definiri non possunt; sed æquivoca non sunt univoca; ergo. *R. D. maj.* Quæ non sunt univoca, nec *directè*, nec *reflexè* non possunt definiri unicâ definitione. *C.* quæ non sunt univoca *directè*, sunt tamen *reflexè*. *N.* Æquivoca autem, si *reflexè* sumantur, sunt univoca, h. e. hic terminus *Æquivocum ut sic*, respectu omnium æquivocorum in particulari, est *reflexè* terminus univocus; quia iis tribuitur in eadem significatione. *Si ais.* Æquivoca secundum essentiam sunt plura; ergo unicâ definitione nequeunt definiri. *R. D. ant.* Sunt plura, si *materialiter* spectentur. *C.* si *formaliter*. *N.* sic enim spectata Univocè conveniunt in hoc, quod sint æquivoca. *Si reponas:* Æquivoca habent nomen multiplex, quia participant nomen, plures habens significationes; ergo definiri nequeunt. *R. N. ant.* Quod nec addita ratio sufficienter probat: licèt enim significationes sint formæ nominis, proptereà tamen ipsum nomen non multiplicat; cùm concreta non semper multiplicentur multiplicatis formis, ut in sequenti articulo fusiùs tradetur.

359. *Dico 2.* *Ἀναλογία* secundum ipsam vocem indicat quandam plurium inter se proportionem; *Proportio* autem similitudo rationum dicitur. Per τὸ *Ratio* ad mentem Euclidis

dis intelligitur hîc mutua plurium quantitatum ejusdem generis secundùm quantitatem habitudò. v. g. *Habitudò trium ad sex, dimidii ad duplum.* A quantitate ad substantiam aliàsque categorias à Philosophis traducta est proportio; à quibus *Analogà* communiter sic definiuntur: *Analogà sunt, quorum nomen commune, & ratio substantiæ nomini accommodata partim eadem, partim diversa.* Quatenus eandem habent rationem, cum univocis; quatenus verò habent diversam, cum æquivocis conveniunt. Terminus qui tribuitur pluribus sub ratione non omninò eadem, nec omninò diversâ, sive (ut P. Du Trieu in *Dialect.* fol. 17. inquit) uni propriè, & primariò, alteri verò impropriè, & secundariò, dicitur *Analogus analogans*, ut homo respectu hominis veri, & picti: illa autem quibus tribuitur, dicuntur *Analogà analogata.* Analogà dividuntur prætereà in analogà *Proportionis, & Attributionis.*

Analogà attributionis sunt, quorum nomen commune est, ratio verò per nomen significata in uno est intrinsecè, & formaliter, in aliis verò extrinsecè, & per respectum ad aliud, cui inest formaliter. Hæc dicuntur àb Aristotele *Analogà ab uno, vel ad unum.* Allatam definitionem ut plenius intelligas, accipe exemplum: Tò sanum v. g. dicitur de animali, medicinâ, colore, deambulatione &c. igitur hæc dicuntur habere nomen commune, scilicet τὸ sanum; Ratio autem per hoc nomen significata, nimirum sanitas, intrinsecè, & formaliter est in

animali, quod propterea *primarium analogatum* dicitur: in reliquis verò *extrinsecè* tantum est, & per ordinem ad animal. Nam *medicina* ideò sana appellatur, quòd animali effi-
 enter sanitatem restituat; *deambulatio*, quòd eam conservet; *color*, quòd illam indicet. Hinc *sanitas* omnibus quidem analogatis com-
 munitis est, diverso tamen modo; ad *animal* enim pertinet, ut forma ad subjectum; ad *medicinam*, & *deambulationem*, ut effectus ad causam; ad *colorem*, ut res significata ad si-
 gnum, quæ tres habitudines sunt diversæ. *Adverte* *Sanitas* dicitur esse *extrinsecè* in reliquis, & secundariis analogatis, qualia sunt *medicina*, *color* &c. non ideò, quòd hæc nul-
 lam habeant virtutem intrinsecam aliquid conferendi ad primarium analogatum, quale hic est *animal*; medicina enim per virtutem sibi intrinsecam sanat; sed ideò, quòd *sanitas* formaliter accepta in animali duntaxat tanquam in subjecto sit intrinsecè.

Analogia proportionis sunt, quorum nomen commune est, ratio verò per nomen significata simpliciter diversa est, eadem tamen secundum proportionem. E. g. *Pes* respectu mensæ & hominis est analogum proportionis; sicut enim se habet pars infima hominis ad hominem, quem sustentat; sic pars infima mensæ se habet ad mensam, quam sustinet, qui modus, quo de utroque pes affirmatur, proportio vocatur. De his duobus Analogis natum est hoc apud Philosophos axioma: *Analogum*

logum pro se sumptum stat semper pro famosiore analogato. v. g. *Pes* pro homine, *sanum* pro animali. His analogis addunt Thomistæ tertium analogorum genus, scilicet *analogia inæqualitatis*, quæ sic definiunt: *Quorum nomen commune est, & ratio per nomen significata omninò eadem, inæqualiter tamen participata àb analogatis ob differentias.* Tale est v. g. *Animal* respectu hominis, & bruti; homo enim est perfectius animal, quàm brutum. Verùm ejusmodi analogia videntur potius esse univoca, quàm strictè analogia; quia inæqualitas ex differentiis orta, non significatur per ipsum nomen commune. Adde, quòd admissis ejusmodi analogis vix ulla darentur univoca, quandoquidem differentia contrahentes genus plerumque quoad perfectionem sunt inæquales.

360. *Quæres.* An æquivocatio detur in mente? R. 1. cum Soto *cap. 4.* cum Casilio *lib. 1 cap. 3.* & aliis communiter, quòd æquivocatio propriè non detur in mente, sed in vocibus. *Ratio est,* quia ad æquivocationem propriè talem requiritur, ut terminus æquivocans indeterminatè significare possit vel hoc, vel illud, ita, ut in mente audientis generare valeat confusionem, & dubium sensum; sed in mente alicujus sibi ipsi per conceptus loquentis nequit esse confusio, vel dubius sensus; quandoquidem conceptus formales indifferentes non sunt, ad hoc, vel illud, sub hac, vel illa ratione significandum; sed necessariò

in objecta sua eodem modo feruntur; ergo. Accedit, quòd, licet subinde eodem conceptu diversa objecta inter se non connexa, & eodem nomine prolata cognoscantur; intellectus tamen illa, quibus nomen ejusmodi applicat, distinctè cognoscat; ergo hærere ambiguus non potest. R. 2. Si quis verò cum Compt. *Disp. 39. Log. Sect. 1. n. 6.* & cum Arriaga *Disp. 10. Log. Sect. 1.* tueri velit, ad conceptum æquivocum sufficere, si repræsentet plura, ut plura quomodocunque, tunc utique dabitur æquivocatio in mente, siquidem nihil impediatur, quominus cognitio hoc modo plura repræsentare valeat; sed hæc locutio juxta Arriagam impropria est.

ARTICULUS II.

De Denominativis & Concretis.

§. I.

*Quid sint Denominativa, sive Paronyma,
& quotuplicia?*

361. **D**ico 1. Denominativa strictè dicta juxta Aristotelem *de Antepredic. cap. 1.* sunt, quæ ab aliquo nominis appellationem habent, solo differentia casu. h. e. Denominativa dicuntur illa, quæ ab alio derivata eandem significationem retinent, & secundum finalem terminationem solum differunt. Sic *albus* derivatur ab *albedine*, à *justitia justus*, à quâ sola finali terminatione discrepat. Terminus derivatus
dici-